

“THEY LIVE” FİLMİ ÜZERİNE ANTİKAPİTALİST BİR ÇÖZÜMLEME

Ozan ÖZPAY*

Özet: Bu çalışmada John Carpenter’ın 1988 tarihli “They Live” filmi konu edilmiştir. Filmin protest yapısı analiz edilerek özellikle 1980’ler Amerika’sına yapılan antikapitalist eleştirisi ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: John Carpenter, They Live, Antikapitalizm, Medya, Sömürü.

An Anti-Capitalist Analysis on the Movie “They Live”

Abstract: In this study John Carpenter’s movie They Live which was shot in 1988 have been disclosed. Protest structure of movie was analyzed and it was exposed criticisms towards America especially in 1980’s.

Key Words: John Carpenter, They Live, Anticapitalism, Media, Explotation.

1. Giriş

John Howar Carpenter, 16 Ocak 1948’de Carhage, New York’da doğdu ve Bowling Green, Kentucky’de büyüdü. Babası Howard, müzik öğretmeni ve Frank Sinatra, Jonny Cash ve Roy Orbison gibi ünlülülere eşlik eden bir müzisyendi. Carpenter,-babasının etkisiyle- hem müziğe hem de sinemaya ilgi duydu. Özellikle de *It Came From Outer Space* (1953) gibi korku/bilim-kurgu türü filmlerden etkilendi. Sinemanın yanında, çizgi romanlar da onun için aynı şekilde ilgi çekiciydi. Babasının John’a verdiği 8 mm’lik kamera, onu daha sekiz yaşındayken ilk film çekme denemelerini yapmaya teşvik etti. Howard Hawks, John Huston, Alfred Hitchcock gibi ustaların eserlerinden, *Forbidden Planet* (1956), ve *King Kong* (1933) gibi bilim-kurgu ve korku klasiklerine, Roger Corman’ın düşük bütçeli dehşet filmlerine kadar birçok kaynaktan ilham aldı. Carpenter, sadece hikaye kurgulamakla yetinmedi, özel efekt konusunda da Ray Harryhausen tarzı stop-motion fotoğraflar kullanacak, hatta geriden izdüşüm gibi tekniklere başvuracak kadar deneyim kazandı. İllüstrasyonlarını da kendisinin yaptığı birkaç fanzin yayınladı ve bir rock grubunda çaldı. Bir süre Western Kentucky Üniversitesi’ne devam ettikten sonra, sinemacılık eğitimi alacağı Güney Kaliforniya Üniversitesi’ne (USC) girmeyi başardı. USC, Alfred Hitchcock, Orson Welles, Roman Polanski, Howard Hawks gibi çağdaş

---

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, TV, Sinema Bölümü, ,SİVAS.

yönetmenlerin ders verdiği en saygın sinema okullarından biriydi (Odelle, Le Blanc 2013, 30).

John Carpenter, Hollywood'un en istikrarlı hikâye anlatıcılarından biridir. Kendine has güçlü imgelemiyile, bağımsız bir sinema sanatçısı olmanın yanı sıra yetenekli bir yazar ve bestecidir. Ününü diğerlerini gölgede bırakan tek bir yeteneğine borçludur; bir hikâye anlatabilmesi ve bunu da iyi yapması. Onu "salt" bir eğlence türü yönetmeni olarak etiketleyenler, onun çoğunlukla geçici hevesler ve modern sinemanın çok sayıda göz boyayıcı tekniğine bulanmış bir sanat olarak biçimlenen Hollywood anlatı formunun devamı için öncü rolünü göz ardı ediyorlar. 30 yıldan uzun bir zamandır filmleri seyirci kitlelerini eğlendiriyor, ama birçoğu, çağdaşlarıyla karşılaştırıldığında neredeyse hiç eskimemiştir. (Odelle, Le Blanc 2013, 12).

They Live, korkudan aksiyona birçok türde film çekmiş olan Carpenter'ın açık ara en politik filmidir. Özellikle 1980'lerdeki Reagan dönemiyle birlikte ivme kazanan kapitalizm ve yeni muhafazakârlık anlayışını iğdiş eder ve bunu medya, reklamlar ve propaganda dilini ters yüz ederek yapar.

1988'de John Carpenter Alive Film'deki ikinci yapımı olan bilim-kurgu hicvi They Live'yi yaparak otoritenin suratına gayet sert bir yumruk attı. They Live, Reagan dönemi ve Yuppie hareketinin aslında 1980'lerin açgözlülük ve yaratık haline gelmiş insanlar tarafından işgal edildiğini savunur. Carpenter için bu hikâye, serbest piyasa kapitalist düzeni içindeki Reagan dönemindeki orta sınıf American halkına bir uyanış çağrısıdır:

"Amerika'da bulunduğumuz durumdan tiksiniyorum. Bu ülkede gerçekten beyin ölümünün gerçekleştiğini düşünüyorum. Gördüğümüz her şey bize bir şeyler satmaya çalışıyor. Bu bilinç bende akut bir hal aldı. MTV bile izleyemiyorum artık. Yapmak istedikleri tek şey bizim paramızı almak (Muir 2000, 39)."

They Live'nin senaryosunda yoksulluk, evsizlik, işsizlik, ırkçılık ve şiddeti buluruz. Tüm bunların sebebi ise zenginleri daha zengin, yoksulları daha yoksul yapan Reagan döneminin garip ekonomi politikaları ve televizyonun baskın şekilde kapitalizmin bir aracı haline gelerek topluma sürekli bir şeyler satın alması gerektiği yönündeki telkinleridir. MTV'nin saygınlığı ve onun hızlı kurgulanmış görselleri bir ürünü daha parlıtlı göstererek etkili bir şekilde satılmasına olanak sağlamıştır. Ekonomik gerçekler yüzünden insanlar daha fakirleşirken aptal kutusu haline gelmiş televizyon tarafından daha fazlasını istemeleri yönünde güdülenmişlerdir. Buna uygun olarak They Live Reagan sonrası keyifsizliğin ve bunun sonucunda acı çeken Amerika'nın, küçülen orta sınıfın, çoğalan evsizlerin, artan ırkçılığın tasvirini yapar. Carpenter filmi Amerikan alt sınıfına ait bir sanat olan kısa grafiti çekimiyle açar. Sol taraftan duvardaki grafitiyi takip ederek kamerasını bir yalnız bir adama yöneltir. O John Nada'dır (Nada anlam olarak 'hiçbir şey' demektir) (Muir 2000, 149).

Carpenter, filmin genelinde ironik bir dil kullanır ve göstergebilimden faydalanır. Yaşadığımız hayata dair bize inandırılmış gerçekliğin aslında yalandan ibaret bir rüya olduğunu ve insanları buna ikna etmenin ne kadar zor olduğunu anlatır. İkna olmaksızın ancak acı çekmeyi gerektirir. Filmdeki en şaşırtıcı sahne yaklaşık 10 dakika süren, başkarakter Nada ve onun arkadaşıyla yaptığı kavga sahnesidir. Nada, gerçekliği görmesini sağlayan siyah gözlükleri takması için arkadaşını ikna etmeye çalışır, arkadaşı bunu kabul etmez ve kavga başlar. Carpenter yine zamanı ve sinema dilini kullanarak gösterdiğinden farklı bir sonuç çıkarır. O sahne aslında kişiyi inandığı doğrulardan çevirmenin alegorik bir anlatısıdır.

2. Biz Uyuyoruz, Onlar Yaşıyor

Yuppie önerisi-‘Önce ben, ikinci yine ben ve üçüncü yine ben’- They Live filminde sorgulanır. Şirketleşmiş Amerika ve serbest piyasayı ele geçiren uzaylılar insanları işsizler ve evsizler olarak böler ve onları sömürerek zenginleşmeye devam ederler. Justiceville aslında Los Angeles’in olmadığı bir yerdir: bir komün. Farklı etnik kökene ait olan çocuklar huzur içinde birlikte oynamaktadırlar, insanlar birbirleri için yemek yaparlar ve sorumluluklarını paylaşırlar. Justiceville adından da belli olduğu gibi ‘herkesin kendi ismini bildiği’ özgürlüğün ve eşitliğin olduğu bir yerdir. Bencillik ve açgözlülüğün sardığı dünyada bir ütopya, bir nezaket cennetidir. Çok kısa ömürlü olacak tipik Carpenter bir biçimi. Justiceville ve onun tüm sundukları yaratıklar için bir tehdittir (topluluğu değil sadece kendini düşünenler gelişebilir) ve acımasızca yıkılacaklardır. Justice(ville) Carpenter’ın 1980’ler bakış açısına göre acımasızca yok edilir. Elitlere göre fark etmez, yuppie’ler ya da uzaylılar olsalar da, Justiceville onlar için BMW’lerini park edecekleri güzel bir alandır, kaybedenlerin ‘pislik içinde’ yaşadıkları bir yer değil. They Live hemen melankolik bir tuh hali inşa eder, izleyicisine Justiceville’deki ‘gerçek bir topluluğu’ tanıtır. Amerikan kültüründe televizyonun ne kadar yaygın olduğunu görürüz. Bu filmde her yerde televizyon vardır, bir ütopya olan Justiceville’de bile. Carpenter, Amerika’da televizyon sayesinde insanların nasıl yavan şekilde tüketime sürüklendiğini gösterir (Muir 2000, 149).

Televizyonun en etkin kullanımı; Carpenter bir noktada kel bir kartalın zarif bir biçimde Amerika Birleşik Devletleri’nin üzerinde uçtuğu bir televizyon programı gösterir bize, özgürlüğün, fırsatçılığın ve vatanseverliğin simgesi. Daha sonra bu acımasız gerçeğin kendisi ile büyük bir zıtlık oluşturur. Justiceville üzerinde siyah helikopterler akbaba gibi uçmaktadırlar. Zulüm fırsatçılıkla yer değiştirmiştir. Kartalların yerini helikopterler almıştır.

Filmin çoğunda kapitalizm suçlanır. İyi bir adam, Detroit’teki eşini ve çocuklarını altı aydır göremeyen Frank, yeni bir Altın Kural bildirir bize: ‘Altını olan kuralları koyar.’ Az ve öz bir şekilde kapitalizmin gerekli kanunlarını da

ortaya koyar: ‘Öne geçmek için elinden ne geliyorsa yap, fakat seni saf dışı bırakmak için elimden geleni yapacağım.’ Böyle çok bir rakibin olduğu bir dünyada nasıl kim başarılı olabilir ki? Ya arkadaşlarınıza yardım etmek? Serbest piyasa, özendiricilik ve yarışmanın bu kadar yoğun olduğu bir dünyanın neresine uyabilir bu? Başka bir fabrika kapanır ve işçiler işten çıkarılırsa neler olur? Frank eline bir çekiç alarak yönetici sınıfın arabalarının parçalanmasını düşler. İnsafsız kapitalizme karşı bir tepki olarak doğan bu şiddet düşüncesi, devrimsel bir şekilde Carpenter’ın çılgınlığıdır. Diğer taraftansa, nasılsa, Carpenter’ın inançları Nada’nın cevabında ortaya çıkar:

‘Amerika’ya inanıyorum. Kurallara uyuyorum. Bu günlerde birçok kişi zor zaman geçiriyor.’

Daha tarafsız bir bakış açısı ile nasılsa, filmin doruk noktasında işler tersine dönmeye başlar. Carpenter, inanılacak bir Amerika’nın kalmadığını belirtir, sadece devlet eliyle yönetilen açgözlülük ve üst sınıf yaratık sınıfı (muhtemelen yuppie’ler, Cumhuriyetçiler ya da Japonlar bile) fakirlerin emeğini sömürmektedir. Carpenter gibi Nada da umutsuz bir şekilde ülkesine inanmaktadır, fakat ilk başta parlayan Amerikan aile değerleri anlamsız bir şekilde slogan haline gelmiş ya da politikacıların (They Live’deki uzaylılar) ağzına pelesenk olmuştur, daha fazla zengin olmak ve daha fazla Pazar açarak servetlerine servet katmak isterler.

Nada Reagan dönemi refah rüyasından uyandığında ve tüm gerçeklerle karşılaştığında isyan eder. Hükümet karşıtı bir radikal olur ve kurumu yok etmeye kararlı duruma gelir. Nada yaratıklar nezdinde belki hiçbir şeydir, fakat bir açıdan vatanseverdir çünkü tüm o ‘Alien’ mesajlarına karşı isyan etmiştir. Boyun eğmeyecektir, artık tüketmeyecektir; kendi toplumunun sonu gelirken asla uykuda olmayacaktır. Otoriteyi sorgulayacaktır, Carpenter’ın favori bakış açısı ve Nada filmin sonunda ölse bile son hareketi olarak bir polise orta parmağını gösterir. Nada mükemmel bir Carpenter başkarakteridir. Haklarından mahrum bırakılmıştır ve çok kızgındır ve iyi şeyler için savaştadır. Ölürken de yaratıkları tüm dünyaya ifşa ederek savaşı kazanır (Muir 2000, 150).

They Live filminin konusunu kafa karıştırıcı dominant bir ideoloji olarak görmek gerekir. Hikâyede uzaylı yaratıklar insan ırkının içine sızarak, Frankfurt okulu teorisyenlerinin ‘ sahte bilinçlilik’ dediği biçimde medyayı kontrol ederler, televizyon yayınlarını şifreleyerek toplum üzerinde yapay bir uyku durumuna sebep olurlar. Medyanın bizi yapay mutluluğa sürükleyen, uyarıcı ve tüketime zorlayan alt-metinlerini fark etmek için insanların özel güneş gözlükleri takması gereklidir. Film, Althusser yaklaşımı olan ‘Devletin İdeolojik Aygıtları’ bakış açısıyla toplu bir medya eleştirisi sunar (Yaşıyorlar mı?- Biz uyuyor muyuz? Althusser 1971) ve uzaylı yaratıklar, biz onların akıllı kapitalistler olduklarını anlayıncaya kadar sadece ‘canavar ‘olarak görülür. İnsan işbirlikçileri bulunmaktadır ve serbest girişimciler olarak dünyayı ‘hasat

edilecek bir yer’ olarak görürler ve bizler, onlar için bir üçüncü dünya ülkesiyiz. Uzaylı yaratıklar gözümüzün önünden geçer, kadın ya da erkek herhangi bir bireyin eşi olabilirler içimizde yaşarlar, Amerikan kapitalizmi şeklinde vücut bularak (Grant 2004, 16).

3. Sonuç

Carpenter’ın en belirgin politik görüşünü ifade ettiği ve yüzeyin altında bir hayli karmaşık bir yapısı bulunan tek filmi *They Live*’dir. Bu film Reagan döneminin sonuna doğru çekilmiş ve Carpenter’ın radikal politik inançları için bir araç olmuştur. Modern Amerika’nın çılgınca tüketen, para ve medya ile manipüle edilen toplumu için saldırgan bir filmidir. Hikâye, toplumun tüketmesiyle birlikte zenginleşen uzaylılar ve iş birlikçilerinin bulunduğu bir ortamda git gide fakirleşen ve medya yoluyla pasifize edilmiş bir Amerika resmetmektedir. Film gerçekten bazı radikal anları içermektedir (Woods 2004, 30).

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizleri sonucunda Amerikalı bir yönetmen olan John Carpenter’ın bir zamanlar klişe olarak kullanılan bir sinema dilini, anlatım tekniğini nasıl ters yüz edip o dilin anti tezi olarak kullandığı ortaya çıkarılmıştır. Özellikle 1950’ler’de soğuk savaş korkusu ve bunun verdiği “dışarıdan gelen”, “yabancı ”ya duyulan kuşku, pek çok uzaylı yaratık filmlerinin yapılmasına neden olmuştur. Bu filmler o zamanların Sovyet ideolojisi ve bu yüzden ortaya çıkan paranoyanın alegorisini oluşturan filmlerdir. Uzaylılar karşıt ideoloji ve yabancıya duyulan korkunun simgesidir. Carpenter, birlikte büyüdüğü filmleri ve kullandıkları dili tersine çevirip iktidara ve gücü elinde tutanlara yöneltmiştir. Alışlagelmiş klişe bir dili hiç olmadığı kadar farklı bir şekilde kendi sinema diline yedirerek yeniden bir üretime girmesi kuşkusuz ilham vericidir.

Sağduyumuza dayanarak ideolojinin dosdoğru görüşümüzü bulandıran, karıştıran bir şey olduğunu düşünürüz. İdeoloji görüşümüzü çarpıtan bir gözlük olmalıdır. İdeoloji eleştirisi de tam tersi olmalıdır. Yani gözlüğü çıkarıp “şeyleri” en sonunda gerçekten oldukları gibi görmek şeklindedir. En büyük yanılsama tam olarak budur. *They Live*’nin karamsarlığı da tam olarak burada. İdeoloji bizlere yalnızca dayatılmamıştır. İdeoloji toplumsal dünyamızla kendiliğinden ilişkimizdir. Her bir anlamı nasıl algıladığımızdır. Bir şekilde ideolojimizden keyif alırız. İdeolojinin dışına çıkmak acıtır. Sancılı bir deneyimdir. Kendinizi bunu yapmaya zorlamanız gerekir. Gözlükler gerçeği görebilmeyi sağlayacaktır fakat bu gerçekten sancılı bir süreçtir. Birçok illüzyonu paramparça edebilir (Slavoj Žižek, Fiennes, S. (Yönetmen). (2012). *The Pervert’s Guide to Ideology* (Film). Spirit Productions: USA/Dublin)

KAYNAKÇA

CONRICH, I., Woods, D. (Ed.), (2004), **The Cinema of JOHN CARPENTER the technique of terror**, Grant, B. K., *“Disorder in The Universe: John Carpenter and the Question of Genre”*, Wallflower Press, Londra, 2004, s. 16.

FIENNES, S. (Yönetmen). (2012). *The Pervert's Guide to Ideology* (Film). Spirit Productions: USA/Dublin)

MUIR, J. K., **The Films of John Carpenter**, McFarland Company, North Carolina, 2000.

ODELLE, C., Le Blanc, M., **John Carpenter**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2013.

FİLM

Carpenter, J. (Yönetmen). (1988). *They Live* [Film]. California: Shout! Factory